

ԱՄՍՈՒԱՅ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Անկասկած ներկայումս մեր ներքին կեանքի ամենախոշոր երևոյթը Էջմիածնի վեհափառ Գահակալի հաստատութիւնն է և շնորհաբեր գալուստը մեր երկիրը:

Ողջունում ենք Ազգընտիր Հայրապետի ողջամբ ժամանումը կովկասեան մայրաքաղաքը, Որ իւր հետ, մի նշանաւոր զուգահեփակութեամբ, ազատութիւն բերեց մեր գերեալ եղբայրներին, որոնց մի ստուար մասը դեռ ևս հեծում է բանտերում:

Բոլորովին աւելորդ է խօսել այն մեծ նշանակութեան մասին, որ այսօր էլ ամենայն Հայոց կաթողիկոսութիւնը ունի ոչ միայն հայ հոգևորականութեան, այլ և բազմաչարչար հայ ժողովրդի ընդհանրութեան համար:

Կաթողիկոսի ընտրութեան օրից սկսած մինչև այսօր թէ Կովկասի և թէ Թիւրքիայի հայ մամուլը չէ դադարում ծրագիրներ և խորհուրդներ տալու ստատուածընտիր Հայրապետի ապագայ գործունէութեան համար: Աւելորդ է խօսել նաև այն լօգուածների մասին, ուր հայ գործիչներից ոմանք զլուխ են շարդում և գոռում-գոչիւններ բարձրացնում, իրանց սեպհականելով: Հայրապետի ընտրութեան պատիւը. կան և դրագէտներ, որոնք հարկաւոր են համարում բացատրութիւններ տալու իրենց նախկին սխալների մասին: Այսպիսի մարդկանց թէ գրութիւնների, թէ տուած խորհուրդների և ծրագիրների արժէքը ինքն ըստ ինքեան հասկանալի է:

Հրապարակի վերայ կան բազմաթիւ հարցեր, որոնց մասին գրում են: Այսպէս, օրինակ, առաջարկում են՝ աշխարհականներից բաղկացած մի մարմին ստեղծել Էջմիածնի գործերը վարելու համար. կայ Էջմիածնի տնտեսական դրութեան բար-

ւորման խնդիր, դպրոցների, ձեմարանի, պօլօժէնեայի և այլ խնդիրներ: Այս ամենը շատ լուրջ խնդիրներ են և նոցա յուժով որ մի կերպ չի կարող լինել փառամոլ և շահամոլ մարդկանց խորհուրդներով:

Լրագիրներում երևեցած հատուկաոր տեղեկութիւններից երևում է, որ տակաւին ժամանակը անբարեկաշող է հայութեան համար. հայոց հայրապետը, ինչպէս իմանում ենք լրագիրներից, ստիպուած է եղել բացատրութիւններ տալ մի այնպիսի հասարակ խնդրի մասին, որպիսին է, օրինակ, երդման լեզուի խընդիրը: Այս հանգամանքը խիստ նշանակալից է: Երբոր Ռուսաց Պետական Դռման խղճի և կրօնի ազատութիւն է օրէնսդրում, հայերին առաջարկում են նոյն իսկ երդման լեզուի խնդիրը: Մենք 'ի հարկէ շատ լաւ դիտենք, որ Գալիցիէի օրերը անդարձ անցել են և չեն կարող կրկնուել Ռուսաստանում շատ պատճառներով. նախ՝ որովհետեւ այժմ չի կարելի առանց Պետական դռմալի—հասարակական կարծիքի օրէնք հրատարակել, երկրորդ՝ որովհետեւ ներկայ նախարարապետը ինքը ոչ մի կերպ չի կարող համակրող լինել մի աննշան ազգի ճնշման և եթէ մի քանի խնդիրներում կառավարութիւնը դեռ շարունակում է հին վերաբերմունք դէպի հայերը՝ այդ այս կառավարութեան ստեղծած դրութիւնը չէ, այլ ֆինացորդը հին ռէժիմի տրագիցիաների, որոնց բոլորովին անհետանալը դեռ ժամանակի է կարօտ:

Սակայն վեհ. հայրսպետի արտասանած մի քանի խօսքերից պարզ է, որ նորին սրբութիւնը շատ լաւ ըմբռնել է ժամանակի նշանակութիւնը, որովհետեւ նա միշտ շեշտում է օրէնքը և օրինապահութիւնը: Պարզ է, որ նա իւր անելիքը հայ ազգի և եկեղեցու բարօրութեան համար պէտք է աշխատէ օրէնքով անել և ցանկալի օրէնքներ և արտօնութիւններ ձեռք բերել:

Ակնյայտնի է ուրեմն, որ ոչ նոր կենտրոնական ժողովներով և ոչ որևէ երեւակայական մարմիններով կարելի չէ ոչինչ անել:

Պատմական դժբաղդ հանգամանքների շնորհիւ երկար դարերի ընթացքում հայ ժողովրդի հասարակական գործերով

զրազուել են Հայ ազգի ոչ-լավագոյն տարրերը: Վերջին երկու դարի Հայ թէ քաղաքական և թէ իրական կեանքի հետ ծանօթ և ուսումնասիրողը լաւ գիտէ, որ ըստ մեծի մասին մեր հասարակական գործերը եղել են փառամոլների և շահամոլների ձեռքերում: Նախ ուրեմն Էջմիածնի հետ կապուած խրնդիրները տնօրինելու համար հարկաւոր են լուրջ մասնագէտներ և լաւ մարդիկ ամեն մի բաժնի համար՝ վարչական, տնտեսական, դպրոցական, իրաւական և յարաբերական:

Սոցանից բաղկացած խորհուրդը կլինի ապագայ այն ընտրովի մարմնի կորիզը, որ պէտք է նորին վեհափառութեան ջանքերով օրինականութիւն ստանայ: Այնուհետև հանդամանքներն իրանք ցոյց կտան, թէ ինչպէս պէտք է մօտենալ միւս խնդիրների լուծման:

Վերը մենք ասացինք թէ նորին վեհափառութեան զալուստը նշանաւորուեցաւ բաղմաթիւ հայ ինտելիգէնտների ազատութեամբ. («Հայրենիք»-ում մենք մեր կարծիքը հայ ինտելիգէնտ մարդոց բանտարկութեան մասին վաղուց յայտնել ենք «զուր հալածանքներ») վերնագրով յօդուածում: Այս անգամ աւելորդ ենք համարում մի անգամ ևս կրկնել, այլ ցանկանում ենք միայն լիշել, որ մի խումբ հայ ինտելիգէնտների բանտարկութիւնից ազատուելը տեղի ունեցաւ Հայոց սրբազնագոյն Հայրապետի Ռուսաստան ոտք գործելու ժամանակ, թէև նոցա մէջ կային մարդիկ, որոնք կողմնակից էին ոչ միայն Հայոց Հայրապետութեան, այլ և ամբողջ հայ հոգեւորականութեան նշանակութեան նսեմացման: Այս մասին միայն կասենք Sapientsati!

Մենք չենք կասկածում, որ նորին վեհափառութիւնը, իբրև փորձուած և հմուտ վարչական անձնաւորութիւն, կկարողանայ լաղթել ամեն դժուարութեանց և ոչ կուսակցութիւն, ոչ անձնաւորութիւն և ոչ էլ զաղտնի մեքենայութիւններ չպիտի կարողանան կրկնել տալ անցեալ սխալները, որովհետև ամեն տեսակ տուած խորհուրդներից նա կկարողանայ ընտրել պիտանին և բարին: